

Kalendárium

December – Karácsony hava

December a régi római kalendáriumban a tizedik hónap volt, erről árulkodik nevének jelentése is.

December 3. *Xavéri Szent Ferenc*, az egyik legismertebb jezsuita szent napja. A XVI. században élt, s az egyház egyik legnagyobb hittérítő apostola volt. Főként Indiában és Japánban élt és térített. Pestisjárvány idején és a halál órájában fordulnak hozzá segítségért. 1709-ben Buda városa is őt választotta védőszentül, amikor falai között pestisjárvány dúlt. A barokk kor egyik leggyakrabban ábrázolt szentje.

December 4. *Szent Borbála*, az egyik legtiszteltebb női mártír emléknapja. A III. században élt ökeresztény vértanú, a legenda szerint apja akarata ellenére, titokban lett keresztény. Amikor ez kitudódott, apja egy toronyba záratta, majd meg akarta ölni, egy csoda folytán megnyílt sziklahasadékban azonban időleges menedékre lelt. Emiatt választották őt a bányászok a patrónusukká. Az apja végül azonban mégis kivégezte. Borbála életének utolsó pillanataiban azért imádkozik, ha valaki megemlékezik róla halála órájában, akkor az engesztelést nyerjen. E kérése miatt a középkorban a haldoklók és a „jó halál” védőszentjévé választották. A tizenegy segítőszent egyike. A bányászokon kívül számos szakma választotta őt patrónájául. (Mivel apját Borbála lefejezéséről hazatértében villám sújtotta halálra, s így legendája a villámlással is összefonódott, kultusza különösen az olyan szakmákkal forrott össze, amelyek a robbanással, a tűzzel állnak kapcsolatban – *a szerk.*) Így például a tűzerek, tűzszerészek, kohászok, az ágyú- és harangöntők, a kőművesek védőszentje. Régen szokás volt e napon cseresznyefaágat törni és vízbe téve hajtatni. Ha kizöldült, akkor a család eladó sorban lévő lányai – úgy hitték – hamarosan férjhez mennek. De a kizöldellt faág bőséges jövő évi termést is ígért, hiszen a zöld ág a megújuló, újjászülető természet jelképe.

December 6. *Myrai Szent Miklós* napja, melyet minden kisgyermek izgalommal vár, hiszen e nap éjjelén érkezik a Mikulás, aki a keleti és a nyugati egyház egyik legkedveltebb szentjéről kapta nevét. A IV. században élt, Myra püspöke volt. Számos legenda övezi alakját. A legismertebb szerint egy apa a három lányát, mivel elszegényedtek, prostituátnak akarta adni. Erről Miklós tudomást szerzett és három egymást követő éjszaka aranypénzzel töltött zacskót dobott be a család házában az ablakán, amivel megfelelő hozományt biztosított a lányoknak és így jól férjhez tudtak menni. E legenda az alapja a Mikulás napi ajándékozásnak. Egy másik szerint három tévesen elítélt katonatisztet mentett meg a haláltól, ezért az ügyvédek védőszentje is. Egy al-

kalommal a szép, csendes időben figyelmeztette a hajósokat a közelgő viharra, ami ki is tört, de neki sikerült lecsendesítenie. E legenda miatt a vízen járók védőszentje is. Oroszország és számos város patrónusa. Megszámlálhatatlan templomot, oltárt, szobrot emeltek a tiszteletére.

December 13. *Szent Luca*, a IV. század elején vértanúhalált halt szűz emléknapja. A legenda szerint a tizenegy éve vérfolyásban szenvedő anyjával elzarándokolt Szent Ágota sírjához, ahol az anya meggyógyult, Luca pedig egy álom alapján megtért, Jézus Krisztus jegyese lett. Emiatt szétosztotta hozományát a szegények között és elbocsátotta pogány jegyesét, aki viszont feljelentett őt a keresztény hite miatt. Különböző kínzásoknak vetették alá, végül törrel átszúrták a nyakát, s így halt meg. Neve miatt (a latin „lux” szóból származik, ami „fény, szem, szeme világa” jelentésű) a középkorban temetőket, temetőkápolnákat szenteltek neki. (Ez a halottakért könyörgő imára vezethető vissza: „Az örök világosság fényeskedjék nekik!”, latinul „Lux perpetua luceat eis!”.) A vakok, szembetegek védőszentje. Napja különösen gazdag a néphagyományokban. Ekkor kezdik el Luca székét készíteni, aminek karácsonyig kell elkészülnie. A néphit szerint, ha erre rááll valaki az éjféle misén, megláthatja a boszorkányokat. E napon tilos varrni, mert akkor a jövőben nem tojnak a tyúkok. Ekkor kezdődik a Luca-búza sarjasztatása is, aminek karácsonyra történő kizöldeléséből a következő évi termésre, jószágállományra következtek.

December 21. *Szent Tamás* („Hitetlen” Tamás) napja. A tizenkét apostol, Jézus tanítványainak egyike. Kétkedett Krisztus föltámadásában, csak akkor hitte el, amikor ujjával belenyúlt a sebeibe. XIII. Gergely naptárreformjának köszönhetően 1582-től e napra esik a téli napforduló. Régebben úgy tartotta a néphagyomány, ha ekkor disznót ölnek, akkor minden évben meg kell ismételni, különben Tamás öl, vagyis a jószágokból elpusztul valamelyik.

December 24-26. *Karácsony* (Az ünneppel külön foglalkozunk.)

December 26. *Szent István* diakónus, a protomártír, a kereszténység első vértanújának emléknapja. (Az apostolok, amikor a görög nyelvű és jeruzsálemi keresztények között feszültségek támadtak, hét diakónust, választottak a legtekintélyesebb görögajkú keresztény férfiak közül, akik a közösség szolgálatán túl maguk is az evangélium hirdetői, terjesztői lettek – *a szerk.*) István, aki egyike volt ezeknek a férfiaknak, kiállt a hite mellett, vallotta, hogy Jézus a Megváltó és Isten fia, a zsidó hatalmasságokat pedig

felelőssé tette Jézus meggyilkolásáért. Halálra ítélték és megkövezték. Szent István királyunk is az ő nevével vette föl a keresztségben. E napon korábban szokás volt a regöles. A regösök házról-házra jártak, regös énekeket kántálva, köszöntve a házigazdákat. A regösök legények vagy frissen házasodott férfiak voltak, akik a lányos házakat keresték föl. A célja termékenység-, bőség varázslás, a párok összehozása volt. A regöles a magyarság egyik legősibb szokása.

December 27. *Szent János* apostol és evangélista ünnepe. Ő a negyedik evangélium szerzője és a hagyomány szerint a Jelenések könyvének írója. Jézus első követőinek egyike. A keresztényüldözések idején szenvedett vértanúhalált. Több csoda is történt vele. Az egyik legenda szerint forró olajjal teli üstbe mártották, azonban túlélte. Egy pogány pap mérgezett bort nyújtott át neki kehelyben azzal a kijelentéssel, ha János istene a mérget eltávolítja a kehelyből, megkeresztelkedik. Így is lett. E legenda miatt gyakran ábrázolják őt kehellyel, amiből a mérreg szimbóluma, a kígyó emelkedik ki. E kígyó miatt a gyógyszerészek, gyógyszertárak patrónusa, de az írók, írnokok, teológusok és a szőlősgazdák is őt választották védőszentjüknek. Mai napig szokás Szt. János napján a borszentelés. Úgy tartották ugyanis, hogy a szentelt bor fogyasztása meggyógyítja a beteg embert és állatot. A megszentelt borral köszöntöttek, ittak áldomást nemcsak a szent napján, hanem minden fontosabb eseménykor, például esküvőn, keresztelőn, halotti toron. Ezt nevezték Szent János

poharának, a vendégségben megivott utolsó pohár bort pedig Szent János áldásaként emlegetik.

December 31. az óév utolsó napja, ami a 4. században élt **Szt. Szilveszter** pápa tiszteletére vette föl a Szilveszter nevet. A pápa kortársa volt Nagy Konstantin császár, aki felhagyott a keresztények üldözésével, és az egyházat az állam legelső intézményévé tette. Az év utolsó napjához kapcsolódó szokások – melyek többsége zajkeltéssel jár –, hiedelmek egyrészt a szerencse biztosítása, másrészt, hogy az újesztendőben mind az emberek, mind a jószágok egészségesek legyenek, a termés bőséges legyen. Egyes vidékeken szokás volt a gulyafordítás. Úgy tartották, ha a gulya a másik oldalára fordul, akkor az újévben egészségesek maradnak az állatok, és sokat fialnak. A gonoszt is fémes tárgyak hangos zajcsapásával, mint kolomp, csengő stb. űzték el.

A hívek este óévi hálaadáson vettek részt. Sok helyen éjszaka harangozással búcsúztatták az óévet és így köszöntötték az újat. Korábban e napon az aznapi időjárásból következtettek a jövő évre. A hajdon lányok pedig gombócba rejtették a szóba jöhető kérések nevét, és amelyiket először földobta a forró víz a felszínre, azzal házasodtak össze az újévben.

Balázs Erzsébet

Forrás:

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium

Jankovics Marcell: Jelkép-Kalendárium

Két erdélyi költő verse

Kányádi Sándor (1929-)

Isten háta mögött

üres az istálló s a jászol
idén se lesz nálunk karácsony
hiába vártok
nem jönnek a három királyok

sok dolga van a teremtőnek
mindenkivel ő sem törődhet
messzi a csillag
mindenüvé nem világíthat

megértjük persze mit tehetnénk
de olyan sötétek az esték
s a szeretnek
hiánya nagyon didergtet

előrelátó vagy de mégis
nézz uram a hátad mögé is
ott is lakoznak
s örülnének a mosolyodnak

Szilágyi Domokos (1938 –1976)

Karácsony

A puha hóban, csillagokban,
Az ünnepi foszlós kalácson,
Láthatatlanul ott a jel,
Hogy itt van újra a karácsony.

Mint szomjazónak a pohár víz,
Úgy kell mindig e kis melegség,
Hisz arra született az ember,
Hogy szeressen és szeressék.

S hogy ne a hóban, csillagokban,
Ne ünnepi foszlós kalácson,
Ne díszített fákön, hanem
A szívekben legyen karácsony.